نوع مقاله: پژوهشی

فصلنامه چشم انداز شهرهای آینده
www.jvfc.ir
دوره چهارم، شماره چهارم، پیاپی (۱۶)، زمستان ۱۴۰۲
صص ۹۵-۸۱

فصلنامه چشم انداز شهرهای آینده
Future Cities Vision

بررسی تطبیقی مناطق شهری بندر ماهشهر از منظر شاخص های شهر خلاق[۱]

فاطمه ضرغامیان: دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، واحد ماهشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، ماهشهر، ایران

صادق بشارتی فر: استادیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، واحد ماهشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، ماهشهر، ایران[۲]

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۲/۳۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۷/۲۰

چکیده

پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی و به لحاظ روش توصیفی-تحلیلی می باشد. گردآوری داده‌ها از طریق پرسشنامه با ۶ شاخص(تکنولوژی ارتباطی، سرمایه اجتماعی، کارایی و اثر بخشی، سرزندگی، کیفیت زندگی، تنوع شهری) و ۳۵ گویه بر مبنای پاسخ‌های ساکنان مناطق بندر ماهشهر صورت گرفت. جامعه آماری برابر با (۱۶۷۵۳۲) و با حجم نمونه۳۸۲ نفر انجام شد. تجزیه و تحلیل داده ها با استفاده از نرم افزار Spss و آزمون های آماری (T-Test)، تحلیل واریانس(An ova)، پس از تجربه LSD و مدل رتبه بندی WASPAS مورد انجام گرفت. نتایج آزمون تی تک نمونه ای نشان داده میانگین بدست آمده از کل شاخص شهر خلاق در بندر ماهشهر (۲/۶۰) می باشد که حاکی از وضعیت نامطلوب شاخص های شهر خلاق دارد. بر اساس آزمون تحلیل واریانس میان مناطق ۵ گانه شهر بندر ماهشهر به لحاظ شاخص های شهر خلاق تفاوت معناداری وجود دارد؛ بگونه ای که بیشترین اختلاف میانگین در بین مناطق شهر بندر ماهشهر مربوط به شاخص کیفیت زندگی و کم ترین اختلاف میانگین مربوط به شاخص تکنولوژی ارتباطی می باشد. بین مناطق شهر بندر ماهشهر به لحاظ شاخص های شهر خلاق منطقه ۳ با امتیاز (۰/۴۸۲۵۱۴۱۵) رتبه اول، منطقه ۲ با امتیاز ۰/۴۲۱۳۲۱۲۳ رتبه دوم، و مناطق۱، ۴، ۵ به ترتیب با نمرات ۰/۴۱۵۴۲۱۲۳، ۰/۱۶۱۶۰۸۰۰و ۰/۱۵۹۹۴۴۲۱ در رتبه های بعدی قرار دارند. از اینرو محلات شماره ۱و۲ واقع در منطقه سه که عمدتا محل سکونت شاغلان صنعت و پتروشیمی می باشند؛ صرفا بخاطر برخورداری از امکانات و امتیازات ارائه شده توسط بخش صنعت از یک سو و توجه ویژه مدیریت شهری بندر ماهشهر در ارائه خدمات شهری از طرف دیگر؛ سبب گردید تا نسبت به سایر محلات شهری در شاخص های شهر خلاق در وضعیت مطلوب تری قرار داشته باشند.

واژگان کلیدی: تطبیقی، منظر، مناطق شهری،شاخص های شهر خلاق، بندر ماهشهر

۱- این مقاله مستخرج از پایان نامه کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه ریزی شهری و به راهنمایی دکتر صادق بشارتی فر می باشد.

۲- نویسنده مسئول: sadegh.besharati@gmail.com

[Downloaded from jvfc.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.61186/jvfc.4.4.3]

مقدمه

در حال حاضر شهرها تقریبا نیمی از جمعیت جهان را دارا می باشند به گونه ای که در سال ۲۰۳۰ بالغ بر پنج میلیارد نفر در شهرها ساکن خواهد بود(میرغروی و همکاران، ۱۴۰۰: ۸۴۲). پیش بینی های انجام شده توسط سازمان ملل نشان می دهد که تقریبا تمامی رشد جمعیت در جهان در۳۰ سال آینده در مناطق شهری رخ خواهد داد(مهکویی و شیرانی،۱۳۹۹: ۳۲). گسترش مشکلات گوناگون شهرها ضرورت توجه همه جانبه به راهبردها و راه حل های سودمند برای بهینه سازی زندگی ساکنان شهرها را روشن ساخته است(میرغروی و همکاران، ۱۴۰۰: ۸۴۲). از این رو در طی دو قرن اخیر و خصوصا از قرن بیستم تاکنون، رویکرد کاملا متفاوتی در برنامه ریزی شهری و منطقه ای ظهور کرده؛ اما همچنان ماهیت برنامه ریزی یعنی هدفمندی، نظام مندی و برخورداری از دستورالعمل های آتی پابرجا می باشد (Rodrigues and Franco, 2020:8). به طوری که اکثر شهرهای معتبر توجه خود را به سوی سیاست های شهر خلاق معطوف کرده اند. هم مطالعات آکادامیک و هم اسناد سیاسی بر شهرهای بزرگ و کلان شهرهایی تمرکز دارند که بتوانند آستانه تقاضای کافی و متنوع از مردم و فعالیت را به وجود آورند(لطفی و عباسی، ۱۴۰۰: ۲۰). در این بین به زعم بسیاری ایده ی شهر خلاق به شیوه ی نوینی در رویکرد توسعه پایدار شهری(فوادیان و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۲۷). و برای بسیاری ایده شهر خلاق به شیوه نوینی برای نگاه کردن به توسعه شهر تبدیل شده است، زیرا در اصل به سرمایه های شهری به شیوه ای متفاوت می نگرد(Ratiu,2013: 126). و به مثابه یک ابزار برنامه ریزی شهری با پتانسیل ها کاهش مشکلات اجتماعی و اقتصادی مربوط به شهر ها معرفی شد(Kaki chi, 2016:9**)**. به تازگی در کشورها به عنوان یک ابزار برنامه ریزی شهری با پتانسیل کاهش مشکلات اجتماعی و اقتصادی به شهرها معرفی شده است ,Xiang,Y,and Li, J). (2014:5715 شهرهای ایران نیز طیف وسیعی از امکانات و خدمات را در خود جای داده اند که جاذب سرمایه خلاق بوده و زمینه ی مناسبی برای نگهداری و تأمین زندگی همراه با رفاه نسبی، در انها جهت جذب این طبقه فراهم است(شمسی و همکاران، ۱۳۹۷: ۴۲۹). در شهرهای خلاق با تأکید بر نخبگان و متخصصین برنامه ریزی شهری، مدیریت شهری، شهرسازان و سایر علوم مربوطه، شهرها تبدیل به مکان جذاب برای مطالعه، محل کار و حفظ نخبگان شهر می گردد و با بهبود کیفیت دانشگاه ها و مراکز علمی، کیفیت کار، کیفیت زندگی، سطح تحمل و شیوه زندگی می توان در این مسیر حرکت کرد(میرغروی و همکاران، ۱۴۰۰: ۸۴۳). در این میان بندر ماهشهر به عنوان یک شهر صنعتی از این تغییر و تحولات دور نیست و باید با تغییر ساختار قدیمی ان، بسترهای جدیدی برای تبدیل شدن به شهری خلاق فراهم کرد. این شهر از یک سو تنوع اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و تاریخی، قومی و نژادی دارد و از سوی دیگر، با مسائل و مشکلاتی مانند توسعه بی رویه جمعیت، افزایش جمعیت، نابرابری های اجتماعی، کیفیت پایین زندگی و بحران های محیطی و زیست محیطی فراوان بخاطر آلاینده های ناشی از وجود شرکت ها و پتروشیمی مواجهه است که در افزایش جمعیت و رشد پدیده شهرنشینی ریشه دارد. بنابراین صنعتی بودن شهر با توجه ظرفیت های پتروشیمی و کارخانجات ۲۳ گانه آن اهمیت و جایگاه شاخص های شهر خلاق را در مدیریت چالش ها و مشکلات کنونی به وضوح نشان می دهد و می تواند به ارزیابی سیاست ها، تدوین استراتژی های مدیریت و برنامه ریزی شهری کمک کند و درک اولویت بندی مسائل اجتماع برای برنامه ریزان و مدیران شهری به منظور ارتقای سطح زندگی شهروندان را تسهیل سازد. در همین راستا پژوهش حاضر در پی ان است؛ وضعیت مناطق ۵ گانه شهر بندر ماهشهر را به لحاظ شاخص های شهر خلاق مورد سنجش و ارزیابی قرار دهد. وقتی در مناطق شهری صحبت از خلاقیت می شود، نگرش نو و جدیدی مطرح می گردد، که به ابعاد ساختاری شهر می پردازد و عمدتا در قالب اقتصادی و فرهنگی مطرح می شود مادامی در این مناطق نابرابری های برجسته اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی وجود داشته باشد، دستیابی به شهر خلاق به صورت صحیح امکان پذیر نمی باشد. از این رو برنامه های شکل گیری مناطق خلاق، باید موضوعات اساسی شهروندان را پوشش دهند. تا حرکت به سمت تحقق پذیری شهر خلاق در مناطق شهری محقق گردد. پرسش های اصلی مطرح شده در این مقاله این است که: وضعیت

[Downloaded from jvfc.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.61186/jvfc.4.4.3]

شاخص های شهر خلاق در سطح شهر بندر ماهشهر چگونه است؟ و کدام منطقه به لحاظ شاخص های شهر خلاق در وضعیت مطلوب تری قرار دارد؟

مبانی نظری پژوهش (مفاهیم و نظریه ها)

مفهوم خلاقیت

واژه خلاقیت در لغت نامه دهخدا خلق کردن، افریدن و به وجود اوردن معنا شده است. خلاقیت در ساده ترین سطح به معنای پدید اوردن چیزی که قبلا وجود نداشته است. (ابراهیم زاده و نیری، ۱۳۹۷: ۵). مفهوم خلاقیت اساسا ریشه در ویژگی های انسانی دارد که جنبه های روانشناسانه و عصب شناسانه ان کاملا در علوم مرتبط با ان به ویژه روان شناسی تعریف و تشریح شده است(Pratt, 2008: 1). مفهوم خلاقیت بر ظرفیت و توانایی شهر بر جذب سرمایه انسانی خلاق تأکید دارد(Costa,& et al , 2007: 64). اسکات[1] خلاقیت را بعنوان تدبیر و راهکاری می داند که با افول سیستم سرمایه داری فوردیسی و ظهور اقتصاد جدید فرهنگ شناختی، زمان ورود ان به جغرافیای شهری و جغرافیای اقتصادی فرار رسیده است(Scott, 2014: 567) . وقتی در مناطق شهری صحبت از خلاقیت می شود، نگرش نو و جدیدی مطرح می گردد، که به ابعاد ساختاری شهر می پردازد و عمدتا در قالب اقتصادی و فرهنگی مطرح می شود. بر این اساس خلاقیت را می توان از سه جنبه هنری، علمی و اقتصادی شناسایی کرد.

۱-خلاقیت هنری: این خلاقیت متضمن تخیل و توانایی افرینش ایده های بدیع و روش های تازه برای تفسیر جهان در قالب متن، صدا و تصویر است.

۲- خلاقیت علمی: متضمن کنجکاوی و تشنگی برای تجربه و پی ریزی روابط جدید در حل مسئله است.

۳-خلاقیت اقتصادی: فرایندی پویاست که به نواوری در فناوری، شیوه های کسب و کار، بازاریابی و غیره می انجامد و پیوند با دستیابی به فرصت های رقابتی در اقتصاد را دارد.

شهر خلاق

اولین کسی که به مطالعه و ارائه مطالبی درباره شهرهای خلاق پرداخت، ریچارد فلوریدا[2] بود. او معتقد بود خلاقیت و نواروری با هم به عنوان عناصر کلی حرکت شهرها به سمت موفقیت هستند(موسوی، ۱۳۹۳: ۲۲). شهرهای خلاق شهرهایی هستند که قادرند راه حل های جدید برای مشکلات روزمره شان ارائه دهند(لطفی و عباسی، ۱۳۹۸: ۲۴). در واقع متغیر شهر خلاق عبارت است از فناوری، استعداد و سطح تحمل که در بین طبقه خلاق بسیار پر اهمیت و بارزتر می باشند. اگر چه این سه متغیر به تنهایی منجر به شهر خلاق نمی شوند ولی انها را به عنوان عامل جذب کننده و شکل دهنده به سمت شهر خلاق عمل می کنند(Florida ,2002:8). طبق معیار سازمانی جهانی یونسکو، شهری خلاق است که نوآوری ها و توانمندی های شهروندان در توسعه پایدار شهری استفاده شود و تفکر خلاق ساکنین همگام و هماهنگ با مدیریت شهری حرکت کند(میرغروی و همکاران، ۱۴۰۰: ۸۴۳).

نظریه شهر خلاق

یکی از نوپاترین نظریه ها در مبحث برنامه ریزی شهری است که به دنبال موج سوم شهر نشینی در دنیا بروز نمود پیدا کرد و با وجود نو پا بودن، در مدت زمان کوتاهی این نظریه به یکی از کاربردی ترین نظریه ها در حوزه مطالعات شهری بدل شده است(صفایی پور و جعفری، ۱۴۰۰: ۱۱۱). به طوری که امروزه در سطح جهانی سازمان فرهنگی و تربیتی ملل متحد(یونسکو) با استفاده از شاخص های شهر خلاق، سالیانه شهرهای جهانی را ارزیابی، و فهرست شهرهای خلاق را در

[1] -Scot
[2] - Florida Richards

[Downloaded from jvfc.ir on 2026-11-18]
[DOI: 10.61186/jvfc.4.4.3]

حوزه های مختلف ادبی، هنری، فرهنگی، تاریخی و سایر حوزه ها منتشر می کند(آفتاب و همکاران، ۱۳۹۶: ۳). شهر خلاق مکانی برای شکوفایی خلاقیت های هنری، نواوری های علمی و فناوری و صدای رسای فرهنگ های روبه رشد است. در این شهر، هر شهروند با استفاده از ظرفیت های علمی، هنری و فرهنگی خود اطمینان خاطر داشته و می داند همواره حرکتی رو به رشد دارد(میرغروی و همکاران،۱۴۰۰: ۸۴۲). ایده شهر خلاق بر بهتر شدن محیط زندگی و ارتقای کیفیت زندگی به واسطه تفکرات نو شهروندان تأکید دارد. ایجاد شهرهای خلاق باعث رونق و شکوفایی حیات شهری می شود که این خود سطح مناسبات یک شهر را در پیوند با سایر شهرها در مقیاس ملی و فراملی گسترش می دهد. شهرهای خلاق نقشی اساسی در رشد و توسعه هر شهری خواهند داشت و وجود زیر ساخت های فرهنگی و اقتصادی، رهبری خلاقانه و نقش افراد خلاق و نوآور، از جمله امکانات زیر ساختی برای رونق شهرهای خلاق و توسعه پایدار شهری است(ملامیرزایی و سجادزاده، ۱۴۰۱: ۱۳۰). حرکت به سمت تحقق شهر خلاق به دلایل متعددی بسیار ضروری و مهم است که عبارتند از: جایگاه شهر به عنوان محل شکل گیری بسترهای جامعه دانایی، اهمیت داشتن و محور بودن شهرها در توسعه اقتصاد(اقتصاد دانایی)، جایگاه و اهمیت شهر به فناوری و نقش و جایگاه شهرها در جذب و استفاده از سرمایه های انسانی و خلاق(طبقه خلاق) و حفظ انها(لطفی و عباسی، ۱۴۰۰: ۲۱). جان راسکین و ویلیام موریس[3] در عصر ویکتوریای انگلیس در مقابل اقتصادهای سودمند گرا، ایستادگی کرد و اقتصاد را که تأکید بر فعالیت های انسانی خلاق داشت. مورد توجه قرار دادند. بر طبق نظریه انها، نه تنها اثار هنرمندان بلکه کالاهای ارزشمند هم از جنبه کاربردی و هم از جنبه هنری مد نظر بود(Marcuse, 2006:1924). چارلز لاندری[4] در کتاب شهر خلاق از روند شکل گیری شهرهای معاصر سخن می گوید و در سال های اخیر اندیشیدن درباره شهر اینده را به گونه ای متفاوت از شهر گذشته طلب می کند و همه نقاط شهری را ملزم می سازد تا نقش و موقعیتشان را از منظر منطق های ملی و جهانی از نو بازاندیشی کنند(طهماسبی و همکاران، ۱۴۰۲: ۱۸۰). به اعتقاد لاندری شهر خلاق بر مبنای این ایده است که" فرهنگ به مثابه ارزش ها، بینش ها، شیوه زندگی و شکل ترجمان خلاق، نشان دهنده خاکی است که در چارچوب ان خلاقیت ظاهر می شود و رشد می کند(Bury, 2013: 18). به عقیده فلوریدا سیاست شهر بایستی بر جذب نوع ویژه ای از افراد تحت طبقه خلاق که مورد نیاز صنایع خلاق نو است استوار باشد. فلوریدا بین هسته برتر خلاق این طبقه((شامل استادان دانشگاه، شاعران، نویسندگان، هنرمندان، معماران و طراحان) و گروه کمتر شناخته شده به عنوان(متخصصان خلاق) (شامل طیف گسترده ای از متخصصانی که در صنایع دانش بنیان فعالیت دارند) تفاوت هایی قائل می شود(Zimmerman, 2008: 24). فلوریدا نظریه شهر خلاق را بر اساس سه شاخص اصلی پایه گذاری کرده است که عبارتند از: توانایی(استعداد)، تکنولوژی و تحمل(مداراگر) فناوری به واسطه فراهم ساختن فرصت هایی برای کسب دانش بیشتر نقش مهمی در رشد و توسعه اقتصادی دارد:Buchman & Fritsch,2009) .(2009: 392 هال[5] ۲۰۰۲، شهرهای خلاق را شهرهایی با زمینه های فرهنگی و اجتماعی ترکیبی و مختلف می داند که عرصه را برای تعامل بیشتر و تبادل راحت و غیر رسمی اطلاعات بین مردم فراهم می کنند. این تعامل به ایده های جدید و تفکر خلاقانه منجر می شود(احمد زاده و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۸). اسکات ۲۰۱۴، معتقد است طبقه خلاق مد نظر فلوریدا صرفا به طور خودکار چیزی مانند شهر خلاق ایجاد نمی کنند و برای انکه صنایع خلاق توسعه یابند و موتور اقتصاد شهر شوند، داشتن نیروی کار با مهارت کافی و صنایع لازم برای حمایت از این نیروها الزامی است. وی بر این باور است که اگر اقتصاد شهر توانمندی لازم را برای توسعه در بازار جهانی نداشته باشد، توسعه پایدار رخ نخواهد داد(Scott, 2014: 568). در مکتب نئولیبرال، تحقق شهر خلاق به شیوه جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی صورت می گیرد، در این مکتب شهرهای رقابت شکل می گیرند و این شهرها با ارائه

[3] -Rask in &William Morris
[4] -Charles Lander
[5] -Hal

[Downloaded from jvfc.ir on 2026-11-18]
[DOI: 10.61186/jvfc.4.4.3]

منابع گسترده، نیروی کار ماهر را جذب می کنند و از انها به عنوان طعمه برای سرمایه گذاری مستقیم استفاده می کنند. پیروان دیدگاه سوسیال دموکرات معتقدند که هر فرد باید یک شهروند خلاق باشد و مهم ترین هدف شهر خلاق، تولید و ثروت برای افزایش میزان رفاه شهروندان است. در مجموع این مکتب، نظریه ها و کاربردهای عملی طبقه خلاق، تأثیر عمده ای در مفهوم اقتصاد محوری شهرهای خلاق دارند. در مطالعات گسترده طبقه بندی شده به وسیله سازمان های توسعه اقتصادی، طبقه خلاق و گفتمان ظهور استعدادها و نواوری و خلاقیت در شهرها را توصیف کردند که در راستای تحقق شهر خلاق و باالابردن کیفیت زندگی شهروندان بوده است(صادق بختیاری و همکاران، ۱۴۰۰: ۷۶).

شاخص های ارزیابی شهر خلاق

۱-وجود پایه مناسبی برای بازسازی اقتصاد پویا و خلاق شهر شامل؛ فراهم بودن شرابط کار پویا و منعطف که خود حضور جمعیتی متنوع و متخصص از انواع مهارت ها را می طلبد، وجود داشته باشد.

۲-ساختار اقتصادی مبتنی بر مولفه های رشد خلاق و هماهنگ با برنامه های خلاق(خدمات، فرهنگی، شرکت های فناوری نوین و...) باشد.

۳- توانایی جذب استعداد های خلاق و مستعد برای تثبیت رشد فزاینده اقتصاد شهر خلاق: در این راه تنوع فضایی برای شکوفا ساختن خلاقیت و نواوری از نکات اصلی در رسیدن به موفقیت هستند.

۴- فضای شهری که اجازه شکل گیری اجتماعات و فضاهای عمومی جهت شناسایی استعداد های جوان و خلاق را پدید اورد.

۵-ساختار بالغ شهری که با رفتارهای خلاق هماهنگ باشد؛ بررسی گذشته شهرها نشان می دهد شهرهایی که قابلیت هماهنگی با فعالیت های روز دنیا را دارند، در بهترین موقعیت قرار می گیرند.

۶-ساختار مستحکم اجتماعی که برای مردم و شرکت ها جذاب بوده و برای رشد اقتصادی شهر مناسب بوده و باعث درون زایی روز افزون شهر شود.

۷- فضای شهری که امنیت و ارامش را به شهروندان القا کرده و از نظر شاخص های اجتماعی و اقتصادی همچون تخلفات، قطبی شدن شهر و فقر در سطح مطلوبی قرار گیرد(رحیمی و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۵۱۳).

جدول۱: شاخص های شهر خلاق از دیدگاه های مختلف

ردیف	شاخص سازمان	شاخص
۱	فلوریدا	فناوری -تساهل – تسامح
۲	لندری	سیستم آموزشی و کاراموزی- اقتصاد و صنعت- تسهیلات عمومی،- ساختار اجتماعی،- تنوع فضایی شهرها
۳	یونسکو	صنایع خلاق- پیوستگی جهانی- سرمایه انسانی- حمایت های عمومی- جذب توریسم- دورهم کنشی فرهنگی- قابلیت های طبیعی
۴	ساساکی	استعدادهای خلاق- کیفیت زندگی- صنایع خلاق- زیر ساخت های خلاق- میراث فرهنگی- مشارکت شهروندان- حاکمیت خلاقانه
۵	هنگ کنگ	سرمایه انسانی- سرمایه ساختاری- سرمایه فرهنگی- سرمایه اجتماعی
۶	CCI	صنایع خلاق- پیوستگی جهانی- صنایع کوچک، حمایت های عمومی- جذب توریسم- میراث فرهنگی- حاکمیت خلاقانه- جذابیت های اقتصادی.
۷	وانولو	منظر- هنر، نوع- فضای عمومی- آموزش عالی
۸	اتحادیه اروپا	صنایع خلاق- میراث خلاق- فرهنگ خلاق-توریسم- سیاست های فرهنگی-همکاری های بین المللی

(مهکویی و شیرانی، ۱۳۹۹: ۱۳۴)

[Downloaded from jvfc.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.61186/jvfc.4.4.3]

در حال حاضر ادبیات مربوط به شهر خلاق در دنیا گسترده است و به طور پیوسته در حال رشد است. بسیاری از محققان در این ادبیات نظری سهیم هستند(طهماسبی و همکاران، ۱۴۰۲: ۱۷۹).

نخستین بار دبوت[۶] در سال ۱۹۶۷ مبحثی را به عنوان" شهر تماشایی یا شهر نمایش" درباره شهرها و مناطق خلاق مطرح کرد و در دهه ۱۹۸۰، نظریه شهر خلاق برای پاسخ به رشد فزاینده شهرنشینی و مشکلات ناشی از ان مطرح شد(Florida, 2005:1542) Landry,2008:29)). از دهه ۶۰، جین جیکوبز[۷]، جامعه شناس شهری اولین کسی بود که درباره شهر خلاق سخن گفته است. نظریه هاش به طور خاص در کتاب " شهرها و ملت های توانگر" آورده شده است (Tremblay & Deheas, 2016: 41). اولین کسی که بحث مناطق و شهرهای خلاق را مطرح کرد ریچارد فلوریدا[۸] بود که در سال ۲۰۰۲ اولین کتاب خود را تحت عنوان creative class امریکا منتشر کرد و پس از ان در سال ۲۰۰۵ کتاب دیگری را برای تقویت موضوعش منتشر کرد که این کتاب در سال ۱۳۸۹ در ایران تحت عنوان شهرها و طبقه خلاق توسط محمد اسماعیل انصاری و ابراهیم انصاری ترجمه شد(لطفی و عباسی، ۱۴۰۰: ۲۲)، از مطالعات انجام شده مرتبط با موضوع تحقیق می توان به موارد زیر اشاره نمود: پاوالوسی و سومیا[۹](۲۰۲۱)، به بررسی و برنامه ریزی برای چگونگی هوشمند سازی و خلاقیت شهر کوچی در هند پرداختند. نتایج نشان می دهد که شهر کوچی ترکیبی منحصر به فرد قومیت، فرهنگ، معماری و اشپزی به دلیل تأثیر تجارت از سراسر جهان و مناطق مختلف هند می باشد. بنابراین شهر کوچی این پتانسیل را دارد که فعالیت های خلاقانه و دانش بنیان را تحت تأثیر قرار دهد. لانگ خو [۱۰](۲۰۲۰)، به سوی یک شهر خلاق فراگیر: شهر تاریخی جورج تاون، پنانگ چقدر آماده است؟ یافته های این مطالعه نشان می دهد که جورج تاون به دلیل چالش های اجتماعی- مکانی و زمانی که شهر با توجه به رشد کالبدی با ان روبه رو است؛ نمی تواند ویژگی یک شهر خلاق موفق را داشته باشد. گولد برگ میلر(۲۰۱۹)[۱۱] در پژوهشی؛ استراتژی های شهر خلاق در دستور کار شهرداری در نیویورک، در مورد هر دو جنبه از بالا به پایین شهر خلاق بحث می کند و روش هایی را برای درک جنبه ها و مولفه های هر یک ارائه می دهد. مارگاریدا و ماریو[۱۲](۲۰۱۹)، در بررسی شاخص های شهر خلاق بیان داشته اند که در یک دهه گذشته بخصوص در اتفاقات بعد از ۱۱ سپتامبر استراتژی های سهر خلاق در دستور کار شهرداری نیویورک قرار گرفته است. این شهر در حوزه های سرگرمی شهری، محیط فرهنگی، کار و اشتغال موفقیت های زیادی را کسب کرده؛ تا نیویورک را به عنوان مقصد گردشگری بشناساند و برای ساکنان فرصت های بی شماری ایجاد کنند. اوریا و مرصوصی(۱۴۰۰)، در تحلیل و سنجش مولفه های شهر خلاق در شهر تبریز به این نتایج دست یافته اند که بین تمامی مولفه های شهر خلاق با میزان خلاقیت مناطق شهری تبریز همبستگی معنادار وجود دارد. در این بین دو متغیر زیرساخت های خلاقیت و طبقه خلاق بیشترین همبستگی را دارا بودند. نتایج حاصل از مدل ANP نشان داد که معیارهای زیر ساخت های خلاقیت و طبقه خلاق به ترتیب دارای بیشترین اهمیت در شکل گیری شهر خلاق هستند. ملامیرزایی و سجاد زاده(۱۴۰۰)، در پژوهش تبیین چارچوب توسعه هسته های تاریخی شهری با رویکرد شهر خلاق نمونه موردی: هسته تاریخی همدان به این نتیجه دست یافتند که شاخص های چون توجه به نقش مشارکت کنشگران اجتماعی در هسته های تاریخی شهر، توسعه مرکز خدمات نوین و دانش بنیان، بازآفرینی خاطرات و هویت کالبدی و تاریخی و حمایت از کار آفرینان شهری، از مهم ترین اولویت های تحقق شهر خلاق در بافت تاریخی شهر همدان است. ابراهیمی بوزانی و همکاران(۱۴۰۰)، در مقاله ی تحلیلی بر ارتقای کیفیت فضاهای عمومی شهری با رویکرد شهر خلاق(مطالعه موردی:

6-debut
7-Jeikbrse
8-Florida Richards
9-Paulus, Swami
10-Lengkhoo
11 -Goldberg-Miller
12 -Margarida and Mario

[Downloaded from jvfc.ir on 2026-11-18]
[DOI: 10.61186/jvfc.4.4.3]

شهر لار) اشاره داشته اند که کیفیت فضاهای عمومی شهر لار با توجه به شاخص های خلاقیت شهری در هر دو مولفه مورد بررسی یعنی مولفه مکان و طراحی با میانگین ۲/۸۹ و مولفه کیفیت مدیریت و برنامه ریزی فضاهای عمومی با میانگین ۳/۱۳ مناسب نیست. بر اساس تحلیل عاملی انجام شده مهم ترین عوامل موثر در کیفیت فضاهای عمومی شهر لار، احساس تعلق و تناسب، زیبایی و طراحی، نشاط و تعامل اجتماعی، دسترسی و حس سرزندگی و مناسب سازی فضاها هستند. موثرترین راهبردها در راتقای کیفیت فضاهای عمومی برای تقویت خلاقیت نیز، استفاده از روحیه مشارکت پذیری شهروندان در جهت رفع مشکلات فضاهای شهری و نگهداری از فضاهای عمومی و بهبود فعالیت های فرهنگی، ورزشی و هنری و تعامل با مراکز دانشگاهی شهر است. صادق بختیاری و همکاران(۱۴۰۰)، در تحقیقی ارزیابی و سنجش عوامل کلیدی موثر بر شهر خلاق با رویکرد سناریو مبنا(مطالعه موردی: شهر بیرجند) را مورد مطالعه قرار داده اند که نتایج بیانگر ان است ۱۶ عامل کلیدی در اینده شهر خلاق بیرجند تأثیرگذارند. همچنین ۵ سناریو با ترکیب های متفاوتی از سه وضعیت مطلوب، ایستا و بحرانی، احتمال وقوع در شهر خلاق را دارند که ۲۶/۲۵ درصد وضعیت بحرانی، ۴۶/۲۵ درصد در حالت ایستا و ۲۷/۵ درصد وضعیت مطلوب صفحه سناریو را به خود اختصاص داده است. در خوش بینانه ترین حالت ۱ سناریو(چهارم) از ۵ سناریو موثر بر شهر خلاق از وضعیت تقریبا مناسبی برخوردار خواهد بود که به تنهایی دارای ۶ وضعیت مطلوب می باشد. و ۴ سناریوی دیگر، نسبت این سناریو(چهارم) مطرح شده دارای مطلوبیت کمتری هستند. طهماسبی مقدم و همکاران(۱۴۰۰)، در مقاله ی برای شهر زنجان، به این نتایج دست یافته اند که کیفیت مکان بیشتر محلات شهر زنجان دارای شاخص های جذب طبقه خلاق نبوده و توزیع فضایی شاخص های شهر خلاق محلات مرکزی و شمالی شهر زنجان دارای شرایط نسبتا مناسبی بوده است. در سیاست های توسعه محلات شهر زنجان کمتر به منافع و اولویت های طبقه خلاق توجه شده است و فضای شهری به غیر از محلات شمالی و مرکزی شهر زمینه ساز بروز تعاملات اجتماعی و خلاقیت ساکنان نبوده و ساکنان شهری به ویژه محلات شرق و غرب شهری به دریافت کنندگان منفعل خدمات و تسهیلات شهری تبدیل شده اند.

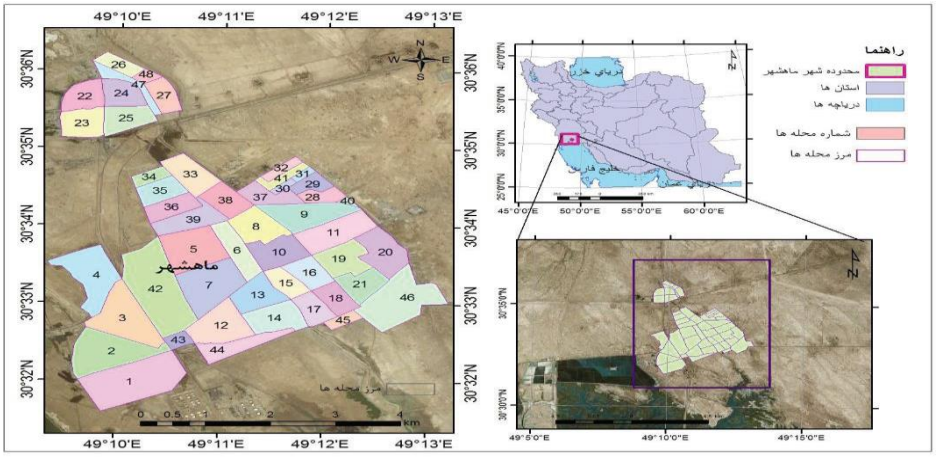
روش تحقیق

محدوده مورد مطالعه

شهر ماهشهر، مرکز شهرستان بندر ماهشهر می‌باشد با موقعیت جغرافیایی ۴۹ درجه و ۱۳ دقیقه و پهنای جغرافیایی ۳۰ درجه و ۳۳ دقیقه را دارا می‌باشد. وضعیت طبیعی شهر ماهشهر ساحلی و ارتفاع از سطح دریا ۳ متر می‌باشد. این شهر در ۱۸ کیلومتری بندر امام خمینی و ۹۵ کیلومتری آبادان و ۱۱۰ کیلومتری اهواز قرار دارد. طبق آمار ۱۳۹۵ مساحت این شهر ۲۲۳۵۵۵۵۴ متر مربع می باشد. بر اساس تقسیمات کالبدی طرح تفصیلی ۱۳۹۵، شهر ماهشهر از ۵ منطقه شهری، ۱۳ ناحیه شهری و ۴۸ محله و جمعیتی بالغ بر ۱۶۷۲۲۲ هزار نفر تشکیل شده است.(طرح تفصیلی شهر بندر ماهشهر، ۱۳۹۵).

[Downloaded from jvfc.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.61186/jvfc.4.4.3]

شکل ۱: نقشه موقعیت جغرافیایی بندر ماهشهر، طرح تفصیلی شهر بندر ماهشهر،۱۳۹۵

داد ه ها و روش کار

پژوهش حاضر از نظر نوع توصیفی- تحلیلی و به لحاظ هدف کاربردی است. با توجه به ماهیت موضوع و شاخص های مورد بررسی، برای گردآوری اطلاعات از روش مطالعات میداتی(پرسشنامه) استفاده گردید. سوألات بر اساس مولفه های تعیین شده به صورت ۵ گزینه ای و طیف لیکرت تنظیم گردید. سپس پرسش‌نامه‌ای طراحی گردید که شامل ۶ شاخص و ۳۷ زیر معیار بوده، جامعه آماری در این پژوهش شامل ساکنان شهر بندر ماهشهر طبق آخرین سرشماری عمومی نفوس مسکن ۱۶۷۵۳۲ نفر می باشد. جهت تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده گردید؛ که ۳۸۳ پرسشنامه محاسبه شد و به تناسب جمعیت هر منطقه پرسشنامه بصورت تصادفی توزیع گردید. اعتبار و روایی پرسشنامه با استفاده از نظرات متخصصان تأیید شد و برای سنجش میزان پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ استفاده گردید. در این پژوهش مقدار آلفا کرونباخ در شاخص های مختلف و در مجموع با مقدار آلفای ۰/۸۱۵ که بیشتر از مقدار عددی ۰/۷ است، عددی مطلوبی است و می توان گفت که دقت لازم برای احراز پایایی سازه ها در پرسشنامه بکار گرفته شده است. جهت تجزیه وتحلیل داده های گردآوری شده با استفاده از نرم افزار Spss و از ازمونهای آماری(تی تک نمونه ای- ، تحلیل واریانس(Anova) و تحلیل رگرسیون چند متغیره و مدل رتبه بندی واسپاس استفاده گردید.

شاخص های ارزیابی شهر خلاق پژوهش

تکنولوژی ارتباطی: ۱-دسترسی به عابر بانک ها ۲-دسترسی به کافینت ها ۳-دسترسی اسان به اینترنت ۴-دسترسی به دفاتر پیشخوان دولتی ۵-کیوسک های اطلاع رسانی در منطقه

سرمایه اجتماعی: ۱-اعتماد اجتماعی ۲-تعاون و همکاری۳-مشارکت اجتماعی ۴-بسترسازی برای مشارکت(امنیت روانی) ۵-مشارکت در مدیریت شهری۶-استفاده از پیشنهادات مردم در امور شهر۷-مشارکت در تهیه و اجرای طرح های شهری

کارایی و اثر بخشی: ۱-عملکرد سازمان های خدمات رسان۲-عملکرد شورای شهر۳-ارائه برنامه های فرهنگی۲-کنترل و کاهش ترافیک شهری ۴-جمع اوری و دفن زباله های شهری ۵-ارائه حمل و نقل مطلوب۶-گسترش فضای سبز ۷-آماده سازی فضاهای عمومی شهری

تنوع شهری: ۱-وجود مراکز خرید شهری ۲-تنوع مبلمان شهری۳-وجود بناهای خاص(مذهبی و فرهنگی) ۴-وجود موسسات و سازمان ها ۵-اختلاط کاربری های خدماتی

[Downloaded from jvfc.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.61186/jvfc.4.4.3]

کیفیت زندگی: ۱-وضعیت کالبدی۲-وجود فرصت های شغلی ۳-وضعیت زیست محیطی۴-وضعیت اوقات و فراغت
سرزندگی: ۱-نورپردازی فضاهای شهری ۲-زیبایی در فضاهای عمومی ۳-دسترسی به مراکز فرهنگی و هنری ۴-ایجاد فضای کافی جهت عابرین پیاده ۵-ایجاد پارکینگ در محل مراکز پر رفت و امد شهر۶-ایمنی عابرین پیاده۷-برگزاری مراسم و جشن های خیابانی(فرهنگی، هنری و مذهبی)منبع(ابراهیم زاده و نیری، ۱۳۹۷، ملکی و شنبه پور،۱۳۹۸، اقبالی و همکاران، ۱۳۹۴، رحیمی فرد و همکاران ، ۱۴۰۰).

نتایج

یافته های توصیفی

توزیع نمونه آماری براساس ویژگی‌های جمعیت شناختی ارائه شده نشان می دهد که از تعداد ۳۸۳ نفر نمونه آماری پژوهش، ۲۶۸ نفر مرد و ۱۱۵نفر زن می‌باشند. از نظر سن، در گروه شهروندان بیشترین تعداد نمونه آماری پژوهش با ۴۰/۴۹ درصد در گروه سنی ۴۰الی ۴۹ سال و کمترین درصد نمونه آماری پژوهش با ۱۱/۲۲درصد بین ۲۰ الی ۲۹سال قرار گرفته‌اند. از نظر وضعیت تأهل، از تعداد ۳۸۳ نفر نمونه آماری پژوهش ۲۹۸ نفر متاهل و ۸۵ نفر مجرد می‌باشند. از نظر سطح تحصیلات در گروه شهروندان، بیشترین درصد نمونه آماری پژوهش سطح تحصیلات خود را لیسانس و کمترین درصد نمونه آماری پژوهش سطح تحصیلات خود را زیر دیپلم عنوان نموده‌اند.

یافته های استنباطی

شاخص های شهر خلاق در شهر بندر ماهشهر در چه سطحی قرار دارند؟

در این بخش جهت ارزیابی و سنجش شاخص های شهر خلاق در شهر بندر ماهشهر، از ازمون تی تک نمونه ای استفاده شده است.

جدول ۲: نتایج آزمون تی برای بررسی شاخص های شهر خلاق در شهر بندر ماهشهر

گویه ها	میانگین آزمون=۳						
	مبانگین	tمقدار	Sig	اختلاف میانگین	میزان اختلاف در سطح ۰/۹۵		ارزیابی شاخص
					حد پایین خلاقیت	حد بالا خلاقیت	
کیفیت زندگی	۲,۴۷	-۱۱,۵۰۲	.۰۰۰	-.۸۸۰۰۰	-۱,۱۶۵۴	-.۸۰۶۸	غیر موثر
تکنولوژی ارتباطی	۲,۵۴	-۲,۱۴۵	.۰۰۴	-.۲۲۴۳	-۱,۷۴۱	-.۸۰۲۹	کم موثر
سرمایه اجتماعی	۲,۳۲	-۱۵,۱۴۱	.۰۰۰	-۱,۳۱۲۳	-۱,۱۷	-.۹۳	کم موثر
کارایی و اثر بخشی	۲,۶۶	-۲/۰۸۹	۰/۰۰۳	-.۵۱۴۳	-.۲۴۶۳	-.۳۰۸۷	کم موثر
تنوع شهری	۳,۱۶	۲,۱۵۷	۰/۰۰۲	.۱۶	.۰۴	.۲۸	موثر
سرزندگی	۲,۴۵	-۲/۷۶۳	۰/۰۰۳	-.۴۲۱۳	-.۱۵۴۲	-.۰۶۹۸	کم موثر
مجموع	۲,۶۰	-۳,۱۳۳	.۰۰۰	-.۲۵۱۴	-.۶۵۴۱	-.۰۱۸۷	کم موثر

یافته های پژوهش، ۱۴۰۲.

نتایج کلی آزمون تی یکطرفه برای وضعیت شاخص های شهر خلاق در شهر بندر ماهشهر مبین میانگین[13] معادل ۲/۶۰ می‌باشد. با توجه به منفی بودن مقدار آماره اختلاف میانگین[14] (۰/۲۵۱۴-) و معنی‌دار بودنِ «سطح معناداریِ

13. Mean
14. Mean Difference

[Downloaded from jvfc.ir on 2026-11-18]
[DOI: 10.61186/jvfc.4.4.3]

آزمون[15]» (۰/۰۰۰)، بنابراین میانگین مشاهده شده شاخص های شهر خلاق تفاوت معنی‌داری با مقدار مورد انتظار آن (یعنی عدد ۳ که مربوط به سطح متوسط طیف لیکرت می باشد) دارد. بنابراین می‌توان وضعیت کلی شاخص های شهر خلاق را در شهر بندر ماهشهر نامطلوب ارزیابی کرد.

مطابق نتایج حاصل از آزمون تی یکطرفه از میان ابعاد مختلف شاخص های شهر خلاق، تنها بعد تنوع شهری بالاتر از حد میانگین (متوسط) ارزیابی گردید(۳/۱۶ میانگین). با توجه به اینکه سطح معناداری آزمون کمتر از ۰/۰۵ بدست آمده (۰/۰۰۲)، بنابراین تفاوت میانگین مشاهده شده (۳/۱۶) با میانگین مورد انتظار (۳) به لحاظ آماری معنی‌دار می‌باشد. مثبت بودن اختلاف میانگین (۰/۱۶) نیز مبین وضعیت بهتر از متوسط و نسبتاً مطلوب شاخص تنوع شهری در بین شاخص های شهر خلاق در شهر بندر ماهشهر است. بر اساس اظهارات شهروندان شهر بندر ماهشهر در سایر شاخص های شهر خلاق در این شهر با توجه به معنی‌داری آزمون (سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵) و منفی بودن میزان اختلاف میانگین، پایین‌تر از سطح متوسط و نامطلوب است. بدین ترتیب همانطور که در جدول (۲) قابل ملاحظه است با توجه به نتیجه کلی آزمون برای مجموعه ابعاد شاخص های شهر خلاق ، می‌توان وضعیت شاخص ها را در شهر بندر ماهشهر در شرایط فعلی ضعیف ارزیابی کرد.

برای مشخص شدن نابرابری میان مناطق شهر بندر ماهشهر به لحاظ شاخص های شهر خلاق از آزمون تحلیل واریانس(Anova) و جهت تعیین دقیق تفاوت ها میان گروه ها، از ازمون پس از تجربهLSD استفاده شده که نتایج طی دوجدول شماره ۳ و۴ آمده است.

جدول: ۳ تحلیل واریانس یک طرفه جهت بررسی رابطه میان مناطق شهر بندر ماهشهر به لحاظ شاخص های شهر خلاق

شاخص ها	آزمون واریانس	جمع مربعات	درجه آزادی	اختلاف مربعات	Fآزمون	سطح معناداری (Sig)
کیفیت زندگی	بین گروهی	۴۸/۶۶	۶	۲۴/۱۲	۲۳۴/۶۴	۰/۰۰۰
	درون گروهی	۹۱/۱۴	۳۴۲	۰/۱۴		
	جمع	۱۳۹/۸۰	۳۴۸			
تکنولوژی ارتباطی	بین گروهی	۲۹/۳۴	۶	۲۹/۲۴	۶۱/۶۰	۰/۰۰۰
	درون گروهی	۷۱/۶۴	۳۴۲	۰/۲۱		
	جمع	۱۰۰/۹۸	۳۴۸			
سرمایه اجتماعی	بین گروهی	۱۲۲/۱۲۱	۶	۴۲/۳۰	۱۵۷/۲۱	۰/۰۰۰
	درون گروهی	۷۱/۵۴	۳۴۲	۰/۶۶		
	جمع	۱۹۳/۷۵	۳۴۶			
کارایی و اثر بخشی	بین گروهی	۱۴۰/۱۵	۶	۳۴/۳۳	۱۶۱/۳۷	۰/۰۰۰
	درون گروهی	۶۰/۱۱	۳۴۶	۰/۱۹		
	جمع	۲۰۰/۲۶	۳۴۲			
تنوع شهری	بین گروهی	۶۴/۶۱	۶	۲۴/۲۱	۱۳۸/۱۲	۰/۰۰۰
	درون گروهی	۸۰/۲۲	۳۴۲	۰/۱۳		
	جمع	۱۴۴/۸۳	۳۴۸			
سرزندگی	بین گروهی	۹۸/۶۶	۶	۳۱/۴۵	۱۸۰/۴۵	۰/۰۰۰
	درون گروهی	۸۰/۱۲	۳۴۲	۰/۱۶		
	جمع	۱۷۸/۷۸	۳۴۸			
مجموع شاخص ها	بین گروهی	۸۶/۲۸	۴	۲۱/۱۳	۲۱۴/۲۲	۰/۰۰۰
	درون گروهی	۲۸/۴۴	۳۴۲	۰/۰۷		
	جمع	۱۱۴/۷۲	۳۴۶			

15. Sig

[Downloaded from jvfc.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.61186/jvfc.4.4.3]

نتایج حاصل از آزمون تحلیل واریانس در جدول(۳) نشان داده که با توجه به اینکه سطح معناداری از (۰/۰۵) کمتر می باشد با اطمینان ۰/۹۵ می توان گفت که در میان مناطق ۵ گانه شهر بندر ماهشهر به لحاظ شاخص های شهر خلاق تفاوت معناداری وجود دارد؛ بدین معنی که وضعیت هر یک از شاخص های شهر خلاق در بین مناطق شهری با یکدیگر یکسان نیست. بگونه ای که بر اساس نتایج این آزمون بیشترین اختلاف میانگین در بین مناطق شهر بندر ماهشهر مربوط به شاخص کیفیت زندگی با توجه به مقدار ازمونF (۲۳۴/۳۴) وجود دارد که حاکی از این می باشد که وضعیت شاخص کیفیت زندگی در بین مناطق شهر بندر ماهشهر با هم اختلاف زیادی دارند. از سوی دیگر کم ترین اختلاف میانگین بین مناطق شهری با توجه به مقدار ازمون F(۶۱/۶۰) مربوط به شاخص تکنولوژی ارتباطی می باشد که نشان دهنده این است که وضعیت شاخص تکنولوژی ارتباطی در میان مناطق ۵ گانه شهر بندر ماهشهر کم ترین میزان تفاوت را دارد.

از آنجا که ازمون تحلیل واریانسF فقط معنی داری تفاوت مبانگین بین گروه ها(مناطق) را بررسی می کند؛ اما به طور دقیق مشخص نمی کند که این تفاوت های میانگین در میان کدام یک از گروه های مورد مطالعه وجود دارد. بنابراین برای تعیین دقیق تفاوت میان گروه ها، از ازمون پس تجربه LSD استفاده گردید. همانطوری که جدول(۴) نتایج این ازمون را نشان می دهد در خروجی ازمون پس از تجربهLSD میانگین هر منطقه با میانگین چهار منطقه دیگر مقایسه شده است. با توجه به اینکه سطح معناداری در مقایسه این گروه ها کمتر از ۰/۰۵ کمتر است؛ تفاوت میانگین در میان مناطق شهر بندر ماهشهر به لحاظ شاخص های شهر خلاق معنی دار است. به غیر از منطقه ۱و۲که سطح معناداری از ۰/۰۵ بالاتر است می توان گفت که تفاوت میانگین بین انها به لحاظ اماری معنی داری نیست.

جدول ۴: نتایج آزمونLSD برای بررسی تفاوت شاخص های شهر خلاق در مناطق پنجگانه شهر بندر ماهشهر

منطقه	مناطق	اختلاف میانگین	اختلاف استاندارد	سطح معناداری	سطح اطمبنان ۰/۹۵	
					حد پایین	حد بالا
۱	۲	۰/۱۳	۰/۰۴۳	۰/۰۰۴	۰/۰۵۱	۰/۱۲۵
	۳	۰/۸۶	۰/۰۴۵	۰/۰۰۱	۱/۰۰۱	۱/۲۴۰
	۴	۰/۷۴	۰/۰۴۵	۰/۰۰۰	۰/۵۴۱	۱/۳۲۱
	۵	-۰/۰۱۲	۰/۰۴۵	۰/۳۲۱	-۰/۵۱۵	۰/۰۴۱
۲	۱	۰/۰۵	۰/۰۴۳	۰/۲۵۷	-/۰۶۱	۰/۲۵۴
	۳	۰/۰۲۴	۰/۰۴۵	۰/۰۰۰	۰/۱۵۴	۰/۴۱۷
	۴	۱/۱۱	۰/۰۴۵	۰/۰۰۰	۱/۰۵۴	۱/۶۴۱
	۵	۱/۰۶۹	۰/۰۴۵	۰/۰۰۰	۰/۷۴۶	۱/۱۸۷
۳	۱	-۱/۱۲	۰/۰۴۵	۰/۰۰۰	-۱/۲۳۱	-۱/۰۰۴
	۲	-/۸۷	۰/۰۴۵	۰/۰۰۱	-/۶۵۱	-۰/۰۸۰
	۴	-۰/۱۵	۰/۰۴۵	۰/۰۰۲	-۱/۲۶۱	۰/۶۰۰
	۵	-۱/۰۷	۰/۰۴۳	۰/۰۰۰	-۱/۰۹۲	۰/۲۵۸
۴	۱	-۰/۵۰	۰/۰۴۵	۰/۰۰۱	-۱/۰۱۴	-۰/۲۹۹
	۲	۰/۰۹	۰/۰۴۵	۰/۰۰۰	-۱/۱۲۲	-۰/۴۰۱
	۳	-۰/۱۶	۰/۰۴۳	۰/۰۰۳	-۰/۱۸۷	-۰/۰۶۶
	۵	۱/۱۳	۰/۰۴۵	۰/۰۰۰	۱/۰۰۳	۱/۲۴۵
۵	۱	۰/۱۹	۰/۰۴۵	۰/۰۰۰	۰/۱۴۴	۰/۲۳۱
	۲	-۰/۵۴	۰/۰۴۵	۰/۰۰۰	-۱/۰۳۱	-۰/۴۲۲
	۳	۰/۲۲	۰/۰۴۵	۰۰۰,۰	۰/۱۱۳	۰/۶۲۱
	۴	۰/۰۴۱	۰/۰۴۵	۰/۰۰۰	۰/۸۴۱	۱/۱۷۴

یافته های پژوهش، ۱۴۰۲.

رتبه بندی مناطق شهر بندر شهر ماهشهر در شاخص های شهر خلاق بر اساس تکنیک واسپاس

[Downloaded from jvfc.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.61186/jvfc.4.4.3]

در این بخش از پژوهش جهت جلوگیری از افزایش تعداد صفحات مقاله فقط گام ششم تکنیک واسپاس ذکر گردید است. در گام ششم از تکنیک واسپاس محاسبه مقدار λ و Qi برای رتبه‌بندی گزینه‌ها، مرحله نهایی مشخص کردن آلترناتیوی است که بهترین وضعیت را در میان معیارها را دارد. در این مرحله برای رتبه‌بندی نهایی گزینه‌ها در ابتدا مقدار لاندای هر یک از گزینه‌ها محاسبه می‌شود، سپس بر اساس تابع مقدار Q برای هر گزینه به دست می‌آید که مقدار آن نشان‌دهنده رتبه نهایی هرگزینه است. هر اندازه مقدار Q یک گزینه بالاتر باشد نشان دهنده وضعیت مناسب‌تر آن گزینه است. در این تکنیک، هر چه مقدار به دست آمده به یک نزدیک‌تر باشد، نشان از برخورداری و هرچه به عدد صفر نزدیک‌تر باشد، نشان از عدم برخورداری است؛ بنابراین بر اساس نتایج حاصل از این تکنیک، مناطق شهر بندر ماهشهر از لحاظ شاخص-های شهر خلاق که در جدول شماره (۵) آمده است، از بین ۵ منطقه شهری، منطقه سه با ضریب اولویت (۰/۴۸۲) در رتبه نخست، منطقه دو با ضریب اولویت(۰/۴۲۱) در مرتبه دوم، منطقه یک با ضریب اولویت(۰/۴۱۵) در مرتبه سوم، منطقه ۴ با ضریب(۰/۱۶۱) در مرتبه چهارم، منطقه پنج با ضریب(۰/۱۵۹) در مرتبه پنجم قرار دارند که این امر بیانگر وضعیت نامناسب شهر بندر ماهشهر به لحاظ برخورداری از شاخص‌های شهر خلاق است.

جدول۵: رتبه بندی گزینهQ و λبر اساس تکنیک واسپاس

رتبه بندی	مناطق	Q	Λ	مناطق
۳	منطقه ۱	۰/۴۱۵۴۲۱۲۳	۰/۲۸۷۱۰۰۵۰	منطقه ۱
۲	منطقه۲	۰/۴۲۱۳۲۱۲۳	۰/۳۱۴۵۴۷۵۶	منطقه۲
۱	منطقه۳	۰/۴۸۲۵۸۹۴۵	۰/۴۵۱۴۲۲۱۴	منطقه۳
۴	منطقه ۴	۰/۱۶۱۶۰۸۰۰	۰/۲۶۵۴۷۸۹۴	منطقه۴
۵	منطقه۵	۰/۱۵۹۹۴۴۲۱	۰/۱۵۲۴۶۷۸۹	منطقه۵

منبع، محاسبات نگارندگان،۱۴۰۲

نتیجه گیری

ایده ی شهر خلاق بر بهتر شدن محیط زندگی و ارتقای کیفیت زندگی به واسطه تفکرات نو شهروندان تأکید دارد. ایجاد شهرهای خلاق باعث رونق و شکوفایی حیات شهری می شود که این خود سطح مناسبات یک شهر را در پیوند با سایر شهرها در مقیاس ملی و فراملی گسترش می دهد. شهرهای خلاق نقشی اساسی در رشد و توسعه هر شهری خواهند داشت و وجود زیر ساخت های فرهنگی و اقتصادی، رهبری خلاقانه و نقش افراد خلاق و نوآور، از جمله امکانات زیر ساختی برای رونق شهرهای خلاق و توسعه پایدار شهری است. در این پژوهش بر اساس اظهارات شهروندان شهر بندر ماهشهر نتایج نشان داده که از میان شاخص های شش گانه شهر خلاق در شهر بندر ماهشهر، شاخص سرمایه های اجتماعی با میانگین ۲/۳۲ در بدترین وضعیت و شاخص تنوع شهر با توجه به سطح معناداری آزمون کمتر از ۰/۰۵ بدست آمده (۰/۰۰۲)، و تفاوت میانگین مشاهده شده (۳/۱۶) با میانگین مورد انتظار (۳) به لحاظ آماری معنی‌دار می‌باشد. مثبت بودن اختلاف میانگین (۰/۱۶) نیز مبین وضعیت بهتر از متوسط و نسبتاً مطلوب این شاخص در بین شاخص های شهر خلاق در شهر بندر ماهشهر است. در مجموع میانگین بدست امده از کل شاخص های شهر خلاق عدد ۲/۶۰ می باشد؛ که حاکی از وضعیت نامطلوب شاخص های شهر خلاق در بندر ماهشهر دارد. از دیگر نتایج پژوهش بر اساس آزمون تحلیل واریانس می توان گفت که در میان مناطق ۵ گانه شهر بندر ماهشهر به لحاظ شاخص های شهر خلاق تفاوت معناداری وجود دارد؛ بدین معنی که وضعیت هر یک از شاخص های شهر خلاق در بین مناطق شهری با یکدیگر یکسان نیست. بگونه ای که بیشترین اختلاف میانگین در بین مناطق شهر بندر ماهشهر مربوط به شاخص کیفیت زندگی و کم ترین اختلاف میانگین مربوط به شاخص تکنولوژی ارتباطی می باشد. در میان مناطق ۵ گانه شهر بندر ماهشهر به لحاظ

[Downloaded from jvfc.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.61186/jvfc.4.4.3]

شاخص های شهر خلاق منطقه ۳ با دریافت بیشترین امتیاز نهایی (۰/۴۸۲۵۱۴۱۵) رتبه اول را به خود اختصاص داده و نسبت به سایر مناطق شهری در وضعیت مطلوبی ارزیابی می‌شود، منطقه ۲ با امتیاز، ۰/۴۲۱۳۲۱۲۳ در رتبه دوم و مناطق۱، ۴، ۵ به ترتیب با وزن۰/۴۱۵۴۲۱۲۳، ۰/۱۶۱۶۰۸۰۰، ۰/۱۵۹۹۴۴۲۱ در رتبه های بعدی قرار دارند.

نتایج کلی سنجش و ارزیابی مناطق شهر بندر ماهشهر از نظر ابعاد شاخص های شهر خلاق مورد نظر نشان می‌دهد میزان برخورداری مناطق از شاخص ها یکسان نمی‌باشد و با هم تفاوت فراوانی دارند که این مورد با نتایج پژوهش‌های؛ ابراهیم زاده و نیری (۱۳۹۷)، مهکویی و شیرانی (۱۳۹۹)، نظم فر و همکاران (۱۳۹۵)، امینی و همکاران (۱۴۰۰) و ملکی و شنبه پور(۱۳۹۸همسو بوده و در یک راستا قرار دارد و در اغلب این مطالعات مناطق شهری مورد مطالعه در شاخص های شهر خلاق از وضعیت مطلوبی برخوردار نمی باشند.

در مجموع باید گفت طبق نتایج تحلیل آزمون تی، وضعیت کلی رشد در سنجش و ارزیابی شاخص های شهر خلاق در شهر صنعتی ماهشهر نتایج حاکی از آن می باشد؛که محلات صنعتی محل سکونت شاغلان بخش صنعت و پتروشیمی صرفا بخاطر برخورداری از امکانات و امتیازات ارائه شده توسط بخش صنعت از یک سو و توجه ویژه مدیریت شهری بندر ماهشهر در ارائه خدمات شهری در سالهای اخیر از طرف دیگر سبب گردید تا نسبت به سایر محلات شهری در شاخص های شهر خلاق در وضعیت مطلوب تری قرار داشته باشند. لذا می توان گفت با توجه به اینکه امروزه سرعت تغییرات شهری در حال افزایش است و رقابت شهری روز افزون نیاز به مدیران شهری و تصمیم سازانی دارد، که خلاق و خلاق تر باشند در شهر بندر ماهشهر با مزیت های نشأت گرفته از شاخص های شهر خلاق و ایجاد نوآوری، ضمن تعدیل آثار منفی بر این شهر تفکر حاکم بر برنامه ریزی شهری را به سوی برنامه ریزی بر مبنای استفاده از نیروهای خلاق و نوآور سوق داد. همچنین می توان به نوعی نابرابری های اجتماعی در آینده را از بین برد و توانایی شهر را برای حرکت سازنده و همگام با دیگر شهرهای توسعه یافته و خلاق افزایش داد. و همچنین نتایج این پژوهش می تواند به ارزیابی سیاست ها، رتبه بندی مکان ها، تدوین استراتژی های مدیریت و برنامه ریزی شهری کمک شایانی داشته باشد.

منابع

ابراهیم زاده، عیسی، نیری، ناصر(۱۳۹۷). سنجس و ارزیابی شاخص های شهر خلاق مطالعه موردی(مناطق ۵ گانه شهر زاهدان)، مجله جغرافیا و توسعه، شماره ۵۲، ۲۲-۱.

ابراهیمی بوزانی، مختاری ملک آبادی، رضا و حمیدی، فاطمه(۱۴۰۰). تحلیلی بر ارتقای کیفیت فضاهای عمومی با رویکرد شهر خلاق(مطالعه موردی: شهر لار)، مطالعات توسعه پایدار شهری و منطقه ای، دوره ۲(۴) ۱۵۵-۱۳۸.

آفتاب، احمد، نظم فر، حسین، گیلانده، عطا و موسوی، میرنجف(۱۳۹۶)، برنامه ریزی و تدوین راهکارهای تحقق شهر خلاق در ایران مطالعه موردی: شهر ارومیه، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، ۳۲(۴)، ۲۰۹-۱۸۸.

احمدزاده، حسن، داداش پور مقدم، مجید و حضرتی، محمد حسین(۱۳۹۹). توسعه گردشگری شهری بر اساس شاخص های خلاقیت شهری، نشریه پژوهش های گردشگری و توسعه پایدار، سال۳(۲)، ۲۵-۱۵.

اوریا، میترا، مرصوصی، نفیسه(۱۴۰۰). تحلیل و سنجش مولفه های شهر خلاق در شهر تبریز، دومین کنفرانس بین المللی فناوری نوین در مهندسی معماری و شهرسازی ایران.

شمسی، خضر، کرکه ابادی، زینب وکامیابی، سعید(۱۳۹۷). مروری بر مفهوم شهر خلاق با تاکید بر وضعیت خلاقیت شهری(نمونه موردی: مناطق سه گانه شهر قزوین)، مطالعات برنامه ریزی سکونتگاه های انسانی، ۱۳(۲)، ۴۴۱- ۴۲۵.

رحیمی فرد، قاسم، قربانی، رسول، بابایی اقدم، فریدون و حیدری چیانه، رحیم(۱۴۰۰)، ارزیابی شاخص های شهر خلاق در ایجاد گردشگری شهر خلاق(مطالعه موردی: خوی)، پژوهش های جغرافیای انسانی، دوره ۵۳(۴)،۱۵۲۲-۱۵۰۹.

شیانی، امیرحسین و محمد سعید احد ایزدی(۱۳۹۳).رویکردهای نوین به باز افرینی شهر خلاق، مجله نقش جهان،۴(۲)، ۶۵-۴۸.

[Downloaded from jvfc.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.61186/jvfc.4.4.3]

صفایی پور، مسعود، جعفری، یحیی(۱۴۰۰). تحلیل وضعیت مولفه های گردشگری خلاق در کلان شهر تبریز بعنوان پایتخت گردشگری کشورهای اسلامی، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی،شماره۲۱(۶۰)، ۱۲۷-۱۰۶.

صادق بختیاری، مرتض، حافظ رضازاده، معصومه، سرابندی، زهرا و پودینه، سجاد(۱۴۰۰). ارزیابی و سنجش عوامل کلیدی موثر بر شهر خلاق با رویکرد سناریو مبنا(مطالعه موردی: شهر بیرجند)، فصلنامه آینده پژوهی شهری، شماره۱(۱)، ۸۹-۷۲.

طهماسبی مقدم، حسن، پیری، عیسی، رسول زاده، زهراو واعظ لیواری، مهناز(۱۴۰۲)، تحلیل فضایی تحقق شاخص های شهر خلاق در محلات شهری(مطالعه موردی: شهر زنجان)، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، شماره ۷۰(۲۳)، ۱۷۷-۱۴۹.

میرغروی، معصومه، صمدزاده، رسول، معصومی، محمد تقی(۱۴۰۰).شناسایی و تحلیل پیشران های موثر بر خلاقیت شهری با رویکرد سناریونویسی(مورد پژوهی: کلانشهر رشت). نشریه مطالعات برنامه ریزی سکونتگاه های انسانی، دوره شانزدهم، شماره ۴(۵۴)، ۸۵۴-۸۴۱.

مهکویی، حجت، شیرانی، نادر،(۱۳۹۹)، تحلیل شاخص های شهر خلاق و ارتباط با مدیریت توسعه شهری سالم مطالعه موردی: کلانشهر اصفهان، فصلنامه علمی و پژوهش و برنامه ریزی شهری، شماره ۴۱(۱۱)، ۱۴۶-۱۳۱.

موسوی، میرنجف(۱۳۹۳). رتبه بندی محلات شهر سردشت از نظر حرکت به سوی خلاقیت با تاکید بر تحقق شهر خلاق با استفاده از تاپسیس و ANP، فصلنامه جغرافیا و امایش شهری- منطقه ای۴(۱۰)، ۳۸-۱۹.

فوادیان، مصطفی، کرکه ابادی، زینب، کامیابی، سعید(۱۴۰۰). تحلیل جایگاه شاخص های شهر خلاق در راستای برند سازی و دستیابی به توسعه پایدار شهری(مورد مطالعه: شهر دامغان)، فصلنامه مطالعات جغرافیایی مناطق کوهستانی، سال دوم، شماره ۱(۲)، ۱۴۲- ۱۲۰.

لطفی، صدیقه، عباسی، سمیه(۱۴۰۰). تحلیل تحقق پذیری شهر خلاق در شهرهای میانی مورد مطالعه: شهر ساری، مجله آمایش جغرافیای فضا ، شماره ۴۰(۱۱)، ۴۰-۱۹.

Buchman R A, Fritsch M(2009). Creative class and regional growth: empirical evidence from seven European countries, Economic Geography, 85,391-423

Bury, J,(2013),Creative Capital in Small Cities, Niepolomice as an the Idea of Creative City the Urban policy Debate, Cracow-17-18 October 2013.

Costa,p, Magalhaes,M,Vasconcelos,B.and Sugahara,G.(2007).A discussion on the governance of creative cities: Some insights for policy action, Norsk Geografisk Tidsskrift-Norwegian Journal of Geography, 61(3).

Florida (2005),,Cities, and the Creative class, City& Community, New York,2(1),pp.3-9,doi,org/10.1111/1540-6040.00034.

Goldberg-Miller, S.B.D.(2019).Creative city strategies on the municipal agenda in New York, City, Culture and Society volume 17,26-37.

Kakiuchi, Emiko(2015). Culturally creative cities in Japan: Reality and Prospects, city, culture and Society Volume 7, Issue 2, pp:1-8.

Lenkhoo,S.2020.Towardes an inclusive creative city: How ready is the Historic City of George Town, Penang. City, culture and Society, vol.10.No.5.pp.20-29. 24-Marcuse, S.(2006)"Urban development and the politics of creative class. Evidence from the study of artists, Environment and planning A, 38.1921-1940.

Margarida,R,Mario,F,2019,"Networks and performance of creative cities:Abibliometric analysis, City , Culture and Society, vol.6.pp.12-24.

Palouse N.K.Sowmia,ph.2021.City profile: Kochi, city region-planning measures to make Koch smart and creative" Cities, Available online 1 July 2021, 103307.

Pratt, A.C.(2010), Creative cities: Tensions within and between social, cultural and economic development, A critical reading of the Experience, City Culture and Society,1(1), 13-20.

Ratio, D.(2013). Creative cities and/or sustainable cities: Discourse and practices, City, Culture and Society, Volume 4, 125-135. 29-Rodrigues. and francium.(2020).Networks and performance of creative cities: A bibliometric analysis, City, Culture and Society, V20, 1-11,

Scott,A.J,(2014).Beyond the Creative City: Cognitive-Cultural Capitalism and the New Urbanism, Regional Studies,48(4),565-578 .

[Downloaded from jvfc.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.61186/jvfc.4.4.3]

Tremblay D.G,and Deheas A.D.H,(2016). Montreal, Creative City and Immigrant Creative: Can the Art World and Entrepreurship Be Brought Together? Journal of Human Resource and Sustainability Studies.

Xiang, Y, and Li, J.(2014), Evaluation of HER in Health Care in China: Utilizing Fuzzy AHP in SWOT Analysis, in Frontier and feature Development of Information Technology in Medicine and Education: 5715-2719, Springer Netherlands. 33-Zimmerman, J.(2008). From brew town to cool town: neoliberals and creative city development strategy in Milwaukee, Cities,25,230-342.

[Downloaded from jvfc.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.61186/jvfc.4.4.3]